

GAETANO COZZI-MICHAEL KNAPTON, *La Repubblica di Venezia nell'Età Moderna. Dalla Guerra di Chioggia al 1517* [Yeniçağ'da Venedik Cumhuriyeti. Chioggia savaşından 1517 yılına kadar], Torino 1986, XIII+ 361 sayfa. Torino'daki UTET yayınevinin Storia d'Italia [İtalya Tarihi] dizisinin 12'inci cildinin birinci kısmı (tomo)dır. Metin içi tablolar da bulunmaktadır. Fiyatı yazılı değil.

Akdeniz tarihi içinde müstesna bir yeri bulunan Venedik Cumhuriyeti'nin geçirdiği evreler ve oynadığı rol hakkında sayısız eser kaleme alınmış ve halen de devam etmektedir. Meydana getirdiği devleti ayakta tutmak için kendine has bir idare tarzı benimsedikten başka, kurduğu maliye sistemi ile bütün Akdeniz havzasını etkileyen Venedik Cumhuriyeti, bir tüccarlar devleti olarak sivrilmiş, piyasaya sürdüğü para bütün devletler tarafından para birimi kabul edilmiş, güçlü donanması sayesinde deniz ticaretini ayakta tutmuş, çeşitli devletlerle kurduğu siyaseti dengede tutabilmek için başarılı bir diplomasi sistemi meydana getirmiş ve bütün çağdaşı devletlere örnek olabilmıştır. Dolayısıyla da, bu ilişkilerin meydana getirdiği kalınlarla Venedik, Yeniçağ Tarihi üzerinde çalışanların başlıca kaynakları arasında sayılır. Böyle değişik bir devletin yarattığı efsane (mitos) yakın bir zamandan beri çeşitli tarihçiler ve fikir adamları tarafından incelenmeğe başlanmıştır. Bir kısmı için belki kuru laf kalabalığı ithamını ileri sürebiliriz. Bununla beraber, kaynakların son yıllarda sıkı bir tenkit süzgecinden geçirilmesinden sonra yaratılan sonuçların çeşitliliği, konunun derinliğini ispat etmesi bakımından ehemmiyet taşımaktadır.

Venedik tarihi üzerinde yapılan çalışmalar arasında Daru, Romanin, Kretchmayer, Cessi gibi isimleri en ön plânda anmak gerekir. Bunlar, kuruluş devirlerinden başlayıp en son yıkılış gününe kadar olan tarihi incelediler. Günümüzde ise tek bir kişinin 1100 yıllık dönemi tek başına işlemesi güçlüğü göz önünde tutularak belirli devletlere ihtisaslaşma tercih edilmektedir. Onun için F. Lane deniz tarihi, F. Thiriet doğu ticareti, U. Tucci maliye ve denizcilik tarihi alanlarında sivrilip eserler kaleme aldılar. Elimizdeki kitabın yazarları arasında gördüğümüz G. Cozzi de müesseseler, Knapton da maliye araştırmaları üzerinde temayüz etmiş araştırmacılar. Şimdi de kabiliyetlerini bu kitabı meydana getirmekle göstermektedirler.

Eser, UTET yayınevinin neşrini üstlendiği İtalya Tarihi dizisi içinde yer almaktadır. Kuruluş devirleri ile XIV'üncü yüzyıla kadarki dönem, bütün kuzey İtalya'yı konu alan bir cilt içinde incelenmiştir. Yeniçağ tarihi içindeki yeri incelenirken, muhakkak biraz geriye gitmek gerekirdi. Chioggia harbinin bir Türk okuru için ehemmiyeti ve yeri yoktur. Halbuki bu devletin varlığı ve sürekliliği bu olaydan sonra sağlamlaştı. Harp konusu da, şimdi idaremez altında bulunan Bozcaada'dır. 1376 yılında Venedik Cumhuriyeti büyük bir hamle yaparak adayı Cenova Cumhuriyeti'nin elinden aldı. Ertesi yıl Cenovalılar atık davranıp Adriyatik Denizi'ni baştan başa aşıp Venedik şehrini tehdit etmeğe başladılar. Venedikliler bütün askeri ve deniz güçlerini kullanmaktan başka, diplomatik becerilerini de ortaya koydular. 1381 yılında yapılan Torino barışı sayesinde buhran sona erdirildi. Fakat bazı can alıcı ticaret yollarının kontrolünü kaptıran Venedik Cumhuriyeti yeni çıkar yolları da aradı ki, 1 Haziran 1383 yılından sonra başlayan Beyrut ve İskenderiye seferlerinden başka, 8 Şubat 1384 gününden sonra Hollanda ve İngiltere'ye yapılan ticaret seferleri yolları açıldı. Bunlar gelişi güzel seferler değildi. Hepsinin bir statüsü, hazırlığı, devletler hukukuna uygun özellikleri de beraberinde getiriyordu. Bütün Yeniçağ boyunca bu hassas diplomasi ve

deniz ticareti devam ettirildi. Bu gelişme sonunda Türk dünyası ile sıkı bir bağlantıya geçildi. Tarih boyunca süren ilişkiler sırasında yedi büyük harp patlak verdi. Bunları sona erdiren andlaşma metinlerinden başka, her padişahın tahta çıkışını haber vermeğe Türk temsilcileri, Türk topraklarına gelen Venedikli temsilciler diplomatik görüşmeleri yürüttüler. Elimizdeki kitapta bunlara giriş vardır. Sonraki ciltlerde de daha geliştirileceğini bekliyoruz. Bu detaya girmeden evvel kitabın anahatları üzerinde durmalıyız.

Eseri kaleme alanların başında bulunan G. Cozzi önsözde işi nasıl üstlendiğini ve geliştirdiğini açıklıyor. Çok seneler önce söz verdiği bu çalışmayı, araya giren işleri yanında nasıl bitireceği üzerinde tereddütleri uyandırdığı için geciktirdi. Zira, ilk başta belirttiğim üzere tek bir kişinin böyle devasa bir eseri üstlenmesi çok zorlaşmıştır. Ana kaynak sayısının artması, çok sayıda araştırmamanın dergileri ve ayrıca armağan kitaplarını doldurması, araştırmacıları şaşkına çevirir. Bununla beraber düzenli bir çalışma atmosferi insanı başarılı sonuçlara ulaştırır. G. Cozzi bunun farkına vardığı için bu ciltte “Siyaset, toplum, müesseseler” üzerinde durmuştur (s. 3-252), incelediği konular için istifade ettiği eserler kaynakçada sırasıyla ve konulara ayrılarak verilmiştir (s. 253-271) ki büyük ölçüde basılı kaynaklara dayanmaktadır. Venedik Cumhuriyeti’nin çok merak edilen konuları arasında maliye de bulunmaktadır. Küçük bir toprağa dayalı bu devletin nasıl bir ekonomik düzen kurduğu son yıllarda sıkı bir şekilde incelenmektedir. Bu kitap içinde M. Knapton ele almıştır: “Guerra e la Finanza (1381-1508)”, s. 273-348 ve s. 349-353 arasında da kaynakça bulunmaktadır. Harcanan paranın kaynağı Venedikli vatandaşlardan ve bunların zenginliklerinden sağlanırdı. Devlet de zamanı gelince öderdi. Venedik için en ağır masraf düzenli bir ordu ve donanma bulundurmaktan kaynaklanırdı. Türklerle yapılan savaşlar da hazineye büyük bir yük olur, borçlar sürekli yükselirdi. Diğer taraftan da, kara yöresinde Milano, Cenova, Almanya ile olan savaşlar yük getirir, devamlı kaleler ve gözetleme kulesi yapılması çalışmaları, devleti güçlü bir maliye sağlamaya zorlardı. Vergi sisteminin de iyi çalışması için memurlar sıkı kontrol altında tutulurdu.

Venedik Cumhuriyeti karşılaştığı buhranları atlatmak ve her an yeni bir dünya ile temas kurmak için, düzenli bir diplomatik sistem meydana getirmişti. Elde ettiği yerlerde sürekli memur bulundurma yanında yerli halktan da yöneticiler seçer, en önemli devletlerarası ilişkilerde kullanılmak üzere mâhir diplomatlar yetiştirirdi. Onun için siyasi tarihi ile bu tip devlet fonksiyonları sıkı sıkıya bağlıdır. Müellif Cozzi beş bölüme ayrılan kısmında, siyasi konulardan başka esas merkezdeki görevleri işlemiştir. Üçüncü kısımda ele aldığı Dominio da Mar (Deniz Egemenliği) iki anabaşığa ayrılmıştır: La Romania ve “La Dalmazia e l’Albania”. La Romania diye adlandırılan yöre, günümüz Yunanistan’ının doğusunda kalan Venedik topraklarına verilen isimdir. 1204 yılından sonra Dalmaçya kıyılarında önemli bazı limanlar, Girit adası ve ayrıca bazı mühim liman şehirleri ve Ege adalarından birkaçı ve 1489 yılında Kıbrıs adası buranın idaresi altına girdi. Buraları idare etmek, güçlü komşularla temas kurmak her zaman zorluk çıkarırdı. Bunun önlenmesi için yapılan çalışmalar bütün eserin ana temasıdır. Detaylar üzerinde durmak sayfaları uzatır.

Tablolar arasında Türk etkisini hatırlatan görüntüler bulunmaktadır. Gentile Bellini’nin Fâtiş Sultan Mehmed tablosu s. 144-145 arasındadır. Aynı sayfada görünen türbanlı kişiler Venedik’in koruyucusu İncil yazarı Marcus’u öldüren Mısırlıları temsil eder. Üçüncü tablo Gentile ve Giovanni Bellini kardeşlerin “Aziz Marcus’un İskenderiye duası” dördüncüsü gene Bellini’nin “Elçilerin kabulü” tablolarıdır. Diğer görüntüler, Venedik için özelliği olan binalar ve tablolarıdır.

Eserin devamı iki cilt daha tutacaktır. Türk tarihini yakından ilgilendiren sayfaların daha da çoğalması beklenen ciltlerin gecikmeden neşredilmesini beklemekteyiz.

DOÇ. DR. MAHMUT H. ŞAKIROĞLU.